

HE 8/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan
asiantuntijakuuleminen 19.3.2024

Juha Kurtti

Koulutusasioiden päällikkö, Tehy ry

HE 8/2024 esityksillä on negatiivisia vaikutuksia sosiaali- terveys- ja kasvatusalalle

- Vastustamme HE 8/2024 esityksiä aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta
- Perustelemme näiden kolmen etuuden lakkauttamisen negatiivisia vaikutuksia sosiaali- terveys- ja kasvatustalan ammattihenkilöiden työhön seuraavilla dioilla

Vastustamme aikuiskoulutustuen lakkauttamista

- Aikuiskoulutustuki on lisännyt koulutukseen osallistumista ja ammatinvaihtoa työuran aikana:
 - Tarvitsemme jokaisen sote- ja kasvatusalalle hakeutuvan ja ammatillista osaamistaan alalla kehittävän henkilön osaavan työvoiman riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi.
- Suhtaudumme kriittisesti HE:n arvioon aikuiskoulutustuen negatiivisista vaikutuksista työvoiman saatavuuteen ja kouluttautumisen epätarkoituksenmukaisuuteen:
 - Aikuiskoulutustukea on sovitettu osin työnteon yhteydessä toteutuvaksi viime vuosina
 - Jos henkilö on työvoimasta opiskelun vuoksi pois, on työnantajan palkattava tilalle sijainen
 - Aikuiskoulutustuella pätevöityy huomattava määrä uusia ammattihenkilöitä sote-alalle (2023: yli 7300 henkilöä)
 - Lisäksi jo sote-alan tutkinnon omaavat jatkokoulututtautuvat aikuiskoulutustuella johtamis- tai asiantuntijatehtäviin:
 - Erityistehtäviin siirtyvien tilalle avautuu ammattihenkilön tehtäviä uusille ammatilaisille
- Aikuiskoulutustuki on osaltaan parantanut sosiaali-, terveys-, ja kasvatustien henkilöstön saatavuutta, lisännyt työllistymisen edellytyksiä alanvaihtajille, tukenut jatkuvaa oppimista ja edistänyt työssä jaksamista:
 - Se on tukenut hallituksen tavoitteita liittyen koulutustason ja työllisyyden nostamiseen Suomessa
- Aikuiskoulutustuen lakkauttamiseen johtavat toimet eivät myöskään paranna sosiaali-, terveydenhuollon sekä kasvatustien johtamisosaamisen haasteita, vaan todellisuudessa heikentävät mahdollisuuksia hankkia sellaista kehittämis- tai johtamiskoulutusta, joka johtamistehtävään edellytetään (esim. ylempi ammattikorkeakoulututkinto tai maisterin tutkinto).

Vastustamme aikuiskoulutustuen lakkauttamista

- Aikuiskoulutustukea käytetään työelämälähtöisesti sekä yksilön että työnantajan tarpeisiin.
 - Korostuu aloilla, joissa koulutuksen ja osaamisen kehittämisen tarve on suuri ja ammatissa toimiminen edellyttää työn luonteen ja säädettyjen kelpoisuuksien vuoksi säännöllistä kouluttautumista työuran aikana.
- Aikuiskoulutustuen rahoittavat lähes kokonaan työnantajat ja palkansaajat työttömyysvakuutusmaksuilla. Vakuutusperiaate tulee säilyttää, eikä tätä rahoitusta tule käyttää valtion budjetin paikkaamiseen.
 - Lakkauttamisen seurauksena kustannukset hyvinvointialueille tai pahimmillaan yksilölle itselleen
- Sote-alan pitkät palkattomat harjoittelut, yhteensä jopa 90 opintopistettä (jopa 2430 tuntia) voivat olla aikuiselle esteenä opintojen aloittamiselle ammattikorkeakoulun tutkintokoulutuksessa:
 - Opintoja voi olla lähes mahdoton aloittaa, jos ei tiedä miten selviytyä taloudellisesti opintoihin kuuluvista harjoitteluista.

Vastustamme aikuiskoulutustuen lakkauttamista

- Sosiaali- ja terveys- ja kasvatusalalla työskennelläkseen täytyy opiskella koko tutkinto.
- Lisäksi tarvitaan työn luonteen ja säädeltyjen tehtävien vuoksi tutkintopohjaista lisä- ja täydennyskoulutusta, jolla omaa ammatillista osaamista laajennetaan tai syvennetään (esimerkiksi lähihoitajasta sairaanhoitajaksi tai sosionomista sosiaalityöntekijäksi tai varhaiskasvatuksen lastenhoitajasta varhaiskasvatuksen opettajaksi).
- Työllisyysrahaston tilastoja, jotka tukevat aikuiskoulutustuen jatkamista:
 - 2023 aikuiskoulutustuen saajista 47 % opiskeli ammattikorkeakoulussa. → korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus kasvaa ja osaamistaso nousee
 - Naisia aikuiskoulutustuen käyttäjästä oli 76 % → Naisten asema työmarkkinoilla vahvistuu
 - 2023 41096 henkilöä haki aikuiskoulutustukea (+ n. 7500 henkilöä verrattuna vuoteen 2022).
 - 2023 sosiaali- ja terveysalalla opiskeli yhteensä 10801 tuen saajaa:
 - 64 % (7376 henkilöä) kouluttautui toiselta ammattialalta sosiaali- ja terveysalalle.
 - Tuen saajista 36 prosenttia (3425 henkilöä) oli sosiaali- ja terveysalan jatkokouluttautujia.
 - Sotealalta toiselle alalle kouluttautuvia oli vuonna 2023 yhteensä 2218 → Aikuiskoulutustuen turvin opiskelevia tulee sote-alalle huomattavasti enemmän, kuin sieltä pois kouluttautuu!
 - Lisäksi voidaan olettaa, että osa toiselle alalle kouluttautuvista ovat terveydellisistä syistä ammattia vaihtavia. Esimerkiksi henkilö voi olla kykenemätön työskentelemään sote-alalla, mutta hän voisi aikuiskoulutustuen turvin kouluttautua toiselle alalle. Tämä olisi myös työllisyyttä tukeva toimi.
- Työllisyysrahaston tekemän kyselyn mukaan 58 prosenttia vastaajista on lähtenyt opiskelemaan, koska nykytyö on koettu kuormittavaksi. Aikuiskoulutuksen avulla voidaan tukea työkykyisyyttä, mahdollistaa uralla etenemistä tai uuteen tehtävään siirtymistä. Tämä puolestaan lisää työssä jaksamista ja pidentää työuria.

Vastustamme ammattitutkintostipendin lakkauttamista

- Lakkauttamisen vaikutukset kohdistuvat erityisesti naisiin, joista stipendin saajia on ollut vuonna 2022 64%
- Ammattitutkintostipendien alikäyttö ei näy sote-alan ammatillisessa perustutkinnossa, joka on suosituin ”stipenditutkinto” aikuiskoulutuksen osalta (yli 25-vuotiaat):
 - 2022: 3173 stipendiä, 2023 2735 stipendiä → noin 10% kaikista ammattitutkintostipendeistä
 - Lisäksi merkittävä osa sote-alan johtamisosaamista vahvistavista ammatillisista tutkinnoista ovat olleet suosittuja (lähiesimiestyön ammattitutkinto tai johtamisen erikoisammattitutkinto → noin 8-9% kaikista tutkinnoista)
 - Sote-alan perustutkinnon tutkintomäärät ovat viime vuonna kasvaneet erityisesti niiden aikuisopiskelijoiden osalta, joiden kansalaisuus on muu kuin Suomi tai äidinkieli muu kuin Suomi/Ruotsi/Saame →
 - On pohdittava, että johtuuko stipendien määrän lasku ko. tutkinnossa enemminkin vieraskielisten opiskelijoiden tiedottamisen ja ohjauksen puutteesta?
- Työllisyysrahaston kyselyn 2023 mukaan lähes 35% ammattitutkintostipendin saaneista koki sen vaikuttaneen opintojen loppuun saattamiseen suuresti tai erittäin suuresti. Lisäksi noin 73 % piti ammattitutkintostipendiä hyvin tai erittäin merkittävänä taloudellisesti. Moni kyselyyn vastanneista koki, että ammattitutkintostipendi paikkasi opiskeluaikana menetettyjä tuloja. Useat myös kertoivat kustantaneensa stipendillä esimerkiksi virallisia pätevyystodistuksia, joita tarvitaan ammatinharjoittamista varten.

Vastustamme vuorotteluvapaan lakkauttamista

- Vuorotteluvapaata käytetään eniten sosiaali- ja terveysalalla sekä koulutuslalla osaamisen kehittämiseen ja työn kuormittavuuden vuoksi hengähdystaukona.
- Vuorotteluvapaan käyttäjät olivat vuonna 2022 tyypillisimmin naisia (n 70%), jotka ansaitsivat noin 2 000–3 000 euroa kuukaudessa.
- Lakkautuminen kohdistuu ensisijaisesti matalapalkka-aloilla, sosiaali- ja terveys-, ja kasvatusaloilla työskenteleviin naisiin, joilla on paljon työkokemusta kuormitustakin työstään (valtaosa yli 50-v):
 - vuorotteluvapaa ollut tärkeä loppuun palamisen ehkäisyn keino.
 - Lakkauttaminen saattaa johtaa sairauslomien lisääntymiseen erityisesti iäkkäämmillä työntekijöillä
- Vuorotteluvapaan käyttö on vähentynyt viime vuosina, koska ehtoja on kiristetty ja työnantajat ovat olleet entistä haluttomampia myöntämään työntekijälle vuorotteluvapaata työvoimapula-aloilla. → Mistä sijainen ?
- Vuorotteluvapaata käytetään opiskeluun, lasten ja ikääntyneiden vanhempien hoitoon.
 - Vuorotteluvapaan käyttö esim. ikääntyneiden vanhempien hoitoon on huomattavasti yleisempää kuin hallituksen esityksen taustamuistiossa arvioidaan:
 - Omaishoitajan korvauksen saamisen ehdot ovat erittäin rajatut, hakuprosessi byrokraattinen ja korvaus suuruudeltaan vaatimaton, jolloin sitä ei joko myönnetä tai vaivauduta edes hakemaan. Siksi vähäinen omaishoitajan korvauksen saajien määrä ei kerro mitään vuorotteluvapaan käytöstä omaisen hoitoon,
- Työllisyysvaikutukset eivät näy sosiaali- ja terveysalalla, jossa on jo valmiiksi työvoima pula eikä esim. työttömiä sairaanhoitajia ole. Pitkäaikaistyöttömillä taas on usein myös monenlaisia terveydentilan ja elämänhallinnan haasteita, eivätkä siten ole soveltuvia sosiaali- ja terveysalalle vuorotteluvapaan sijaiseksi.

Kiitos!